

AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH - DAVR TALABI

Jòrayeva Zebiniso Mòsinovna

Surxondaryo viloyat Termiz shahar
6- maktab.Boshlangich sinf oqituvchisi

Normatova Sevara Baxodir qizi

Surxondaryo viloyat Termiz shahar
6- maktab Jismoniy tarbiya fani oqituvchisi

Ergasheva Farogát Sodiqovna

Surxondaryo viloyat Termiz shahar
6-maktab Boshlangich sinf oqituvchisi

Annotatsiya:Axborot kommunikatsiya texnologiyalari o'quvchilarning intellektual salohiyatini oshirish bilan bir qatorda, ulardan ta'lim sohasida qanchalik samarali foydalana olsak, mediata'lim shunchalik takomillashadi, albatta. Bu esa oz ornida pedagogning kasbiy kompetentligini oshiradi.

Kalit so'zlar: multiplikatsiya, informatsion texnologiya, innovatsion, kommunikatsiya, axborot vositalari, adabiyotlar fondi, elektron kutubxona, multimedia, vosita.

Axborot asrida fan-texnika taraqqiyoti naqadar yuksak bosqichga chiqdi. Shunga monand barcha sohalar jadal rivojlanmoqda. Bugun biror soha faoliyatini axborot-kommunikatsiya texnologiyalarisiz tasavvur etish qiyin. Jumladan, yosh avlodga ta'lim-tarbiya berishda ham u muhim omillardan biriga aylanmoqda. Elektron aloqa vositalari, internet, aynan ommaviy axborot vositalarining misli korilmagan sur'atlar bilan rivojlanishiga zamin yaratmoqda. Gazetalar, jurnallar, radio, televidenie, axborot agentliklari, internet son jihatdan beqiyos o'sdi, sifat jihatdan sezilarli ozgarishlar yuz bermoqda. Kompyuter, faks, uyali telefon, parabolik antenna, elektron pochta kabi texnik mo'jizalar ommaviy axborot vositalari rivojiga katta ta'sir korsatmoqda. Mamlakatimizda zamon talabiga mos yuksak intellektual salohiyatli, zamonaviy bilim va malakaga ega, ma'naviy immuniteti kuchli, yangicha dunyoqarash va mustaqil fikrli mutaxassislar tayyorlash uchun beqiyos imkoniyatlar yaratilmoqda.

Ta'lim jarayonida masofali, ya'ni internet, televidenie, radio, kino, video, telefon va boshqa aloqa vositalari oz samarasini korsatmoqda. Mutaxassislar fikricha, axborot-

kommunikatsiya texnologiyalari o'quvchilarni diqqatini jamlashga, qiziqtirishga, mustaqil fikr yuritishga, ijodkorlik faoliyatlarini yanada rivojlantirishga, axborot olish, uni qayta ishlash, umumlashtirish, xulosa chiqarishga orgatadi. Ta'lim jarayonida elektron darsliklar qanchalik mukammal bo'lsa, u yosh avlodning dunyoqarashi, intellektual salohiyati shunchalik rivojlanishiga xizmat qiladi. Demak, bugun elektron multimedia sirlarini nazariy jihatdan puxta organib, amaliyotda yetarli darajada qo'llash maqsadga muvofiqdir. Axborot kommunikatsiyaning globallashuvi sharoitida ta'lim jarayonida oziga xos talablar paydo bolmoqda. Bu talablar bevosita elektron ta'lim bilan chambarchas bog'liqdir. Elektron ta'lim barcha ta'lim sohasini sifat jihatdan yanada yuqoriroq pag'ona ko'tarishga, axborot madaniyatini yuksaltirishga xizmat qiladi. Ya'ni, o'quvchiga o'quv jarayonida nazariy bilim berish bilan materiallarni yuqori darajadagi zamonaviy texnika vositasida namoyish etish imkoniyatiga ega boladi. Bu yangilik va ta'bir joiz bo'lsa, ilg'or usul O'quvchilarda qiziqish uyg'otadi. Ular dars jarayonida o'sha mavzularni puxta ozlashtirishlariga xizmat qiladi.

Dars jarayonida a'yon bolishicha, elektron ta'lim oqitishning mazmuni, usullari va tashkiliy shakllarini sifat jihatdan ozgartirmoqda. Bu o'quvchilarning individual qobiliyatlarini, ularning shaxs xususiyatlarini rivojlantirishga, ilmiy dunyoqarashiniva tafakkurini boyitishga, bilimlarini oshirishga yordam bermoqda. Zamonaviy axborot texnologiyalari o'quvchilarni qiziqtirishga, faolligini oshirish va hayratlantirishga imkoniyati cheksizdir.

Bu borada axborot-kommunikatsiya texnologiyalari vositalari hisoblanmish - elektron multimediali ta'lim jarayonida foydalanishning istiqbolli yonalishlaridan keng foydalanish yo'lga qoyilmoqda:

Multimedia - (ko'p axborotli) elementlari, ya'ni ma'lumot ikki-uch olchamli grafik korinishda, ovozli, video, animatsiya va qisman verbal (matn) shaklda ifodalangan darslik, (elektron darslikning III toifasi) hisoblanadi. Multimedia, animatsiya va videoroliklar, virtual laboratoriya ishlari va fizik jarayonlarni modellashtirish imkoniyati - elektron darsliklarning xarakterli xususiyatlaridan eng muhimlari bo'lib, ularda harakatning mavjudligidir. Harakat (animatsiya) esa multimedia, multiplikatsiya usullaridan foydalanib amalga oshiriladi. Ko'z bilan ko'rib bo'lmaydigan jarayonlarni, masalan, fizikadan ichki yonuv dvigateli tsilindridagi porshening harakati, elektr sxemalarini yig'ish jarayoni, kimyoviy moddani boshqa moddalar bilan reaksiyaga kirishish jarayonida molekularning dinamikasini kuzatish, informatikada blok sxemalari yordamida yaratilayotgan dastur orqali har bir buyruqni animatsiya korinishda tasvirlash imkoniyati, astronomiyadan kunning tunga aylanishi yoki chizmachilikdan proektsiyalash usullari, kesim va qirqimlar,

tasvirlarni almashtirishga oid mavzularni korish imkoniyatlari elektron darslikning kuchli pedagogik vositasi sifatida foydalanish imkoniyatini beradi.

Multiplikatsiya - bu harakatni sekin-asta ayrim-ayrim qismlarga ajratib, kerak bolsa kadri to'xtatib hodisa va jarayonlar namoyish qilinadigan uslub bo'lib, uning afzallik tomoni shundaki, biror jarayonning mohiyatini soz bilan ifoda etib bolmaydigan hollarda, ya'ni abstrakt tushunchalarni oquvchilar tomonidan osonroq tushunib olishlari bilan izohlanadi.

O'quv axborotlarni izlab topish erkinligi bilan (matnni o'qish, uning ustida ishlash, axborotlarning boshqa manbalariga chiqishi va h.k.) elektron darslik an'anaviy darsliklardan farq qiladi. Shu boisdan elektron darslikning yuqorida korsatib otilgan xususiyatlariga qarab unga ta'limning interfaol vositasi sifatida qaraladi.

Elektron multimedia an'anaviy darslikka qaraganda oquv materiallarini namoyish qilish uchun keng imkoniyatlar yaratilgan. Elektron multimediali ta'lim tinglovchilarning koproq mustaqil ishlashlari uchun moljallangan didaktik funksiyalarni bajarish bilan bir qatorda, oquv jarayoniga qoyilgan barcha talablarga javob beradi.

Elektron ta'limning bosh maqsadi - asosiy qonunlarni tushunishga yordam beradi, oddiy yo'nalishlardagi media axborot tilini o'rganish, o'quvchining badiiy o'sishi, rivojlanishiga hissa qo'shish, gegamatnlarni qabul qilish, o'rganish va malakali tahlil etish konikmasini shakllantirishdan iborat. Axborot sohasidagi globallashuv yangicha dunyoqarash shakllanishiga zamin yaratmoqda. Zamonaviy bilimlar takomillashgan sari axborotlardan to'g'ri va samarali foydalanish muammosi paydo bolmoqda. Hozirgi kunda axborotlarning mazmunini ham, ularni ommaviy axborot tarmoqlari orqali tarqatish usullari va yo'llarini ham nazorat qilishning deyarli imkoni qolmayapti. Demak, bu masalada qandaydir chalkashliklarga, xatoliklarga yo'l qo'ymaslik uchun mukammal tizim zarur boladi. Bu tizim - o'sha axborot tarqatuvchi hamda uning iste'molchisi qay darajada bilimli, saviyasi yuksak va ularning bir-birlarini to'g'ri anglashi bilan bog'liq boladi. endilikda ayrim mutaxassislar oquvchi ongida axborotni to'g'ri shakllantirish, ta'bir joiz bo'lsa, uni tizimli ravishda tartibga solish yo'llari izlamoqdalar. Dunyodagi rivojlangan mamlakatlar ta'lim amaliyotida bu sohadagi izlanishlar o'tgan asrning 70-yillarida boshlangan. Bu pedagogika fanida o'ziga xos yo'nalish - media ta'lim paydo bo'lishiga zamin yaratgan.

Pedagog olimlar, mediata'lim - o'quvchilarga beriladigan dars, bilim, ma'lumotning tez, tushunarli va yodda qolarli bolishini ta'mirllovchi ta'lim usuli ekanini e'tirof etganlar. O'quvchi oqituvchining og'zaki ma'ruzasidan kora, korgazmali vositalardan foydalanib tushuntirishidan koproq ta'sirlanar ekan. Ana shunda ular

yetkazilayotgan mavzuni koproq yodida saqlab qoladi. O'quvchilarda bunday darslarga nisbatan qiziqish yuqori darajada boladi. Demak, deyarli barcha fanlarni o'qitishda bunday ilg'or usuldan foydalanish foydadan xoli bolmaydi.

Media-ta'lim (ing. media education) — pedagogikadagi yo'nalish, ommaviy axborot vositalari (matbuot, televidenie, radio, kino, video va h.k.) qonuniyatni o'rganadi.

Media-ta'lim O'quvchilarga ta'lim berish jarayonida yangicha usullardan foydalanishni talab etadi. Innovatsion pedagogika - yangi pedagogik texnologiya hisoblanadi, u ommaviy axborot vositalari yordamida o'quvchilarni ijodiy fikrlashga, tarbiyalashga imkon beradi. Innovatsion pedagogika resurslariga internetdagi ma'lumotlar, televideniya, radio lavhalari, kino, video, audio materiallari kiradi.

Davrimiz taraqqiyotiga hamohang ravishda ilm xazinasini yanada boyib, yoshlarning intellektual salohiyati ortib bormoqda. Axborotlashtirish jarayonida chinakam axborot jamiyati vujudga kelganini izohlashga hojat qolmagan. Shunga yarasha texnologiyalar soni o'sib bormoqda. Bunda tasvir, ovoz va matn tom ma'noda uyg'unlashib, audiovizual madaniyati o'ziga xos ravishda takomillashib bormoqda. Endi undan ta'lim sohasida ham keng foydalanish davri taqozosiga aylandi. Ko'pchilik o'quvchilar gohida noan'anaviy usulda otiladigan darslarni qiziqish bilan tinglaydilar. Axborot texnologiyalari yordamida otiladigan darslar jarayonida ana shunday usullardan foydalanishga imkon yaratiladi. Bu ta'lim tizimini ham yanada takomillashtirishga xizmat qiladi. Ya'ni, globallashtirish davri hamda unga monand axborotlashgan jamiyatda yosh avlodni tog'ri tarbiyalash, hayotga tayyorlash, turli axborotlarni qabul qilish, yaxshi va yomonni, oq bilan qorani farqlay olishga o'rganishdir. Oquv mashg'ulotining yagona manbai hisoblangan o'qituvchining roli o'zgaradi va u yangi qiyofa oladi bunda pedagog oquv ma'lumotlarni uzatish uchun, oquv materiallarni qaytadan aytib berish uchun ortiqcha vaqt sarf qilmaydi. Buning o'rniga ijodiy va boshqaruv masalalarini hal etishga vaqt topadi. Ammo doimiy izlanishda boladi. O'ziga xos va mustaqil fikrga ega, original g'oyalar tashabbuskori. Bilim olish va ta'lim berishda axborotning zamonaviy kommunikatsiyalaridan keng foydalaniladi. Shu jumladan elektron ta'lim imkoniyatlarini qo'llaydi. Jahon ilm-fani yutuqlari haqida axborotga ega analitik tafakkurli shaxs hamdir.

Ta'kidlash joizki yangi shariatlarda o'qituvchining vazifasi haqiqatdan o'zgarishiga qaramasdan pedagog ikkinchi planga o'tib qolmaydi, baribir uning roli dars olib boruvchi rolida qoladi. Kompyuter bir olam funksiyalarini bajarish mumkin biroq o'qituvchi tomonidan barcha oquv guruhini ham, aniq ta'lim oluvchini ham, ta'lim berish va tarbiyalashini boshqarish vazifasini saqlab qoladi. Ma'lumki pedagogning

funksiyasi o'rganilayotgan predmetga va konkret o' quv mashg'ulotini otkazish metodikasiga bog'liq.

So'nggi yillarda yangi axborot texnologiyalarining rivojlanishi va tarmoq aloqasidan foydalanishning kopayishi bilan bilimlarni tarqatishda internet tizimi fundamental rol kasb etmoqda. Tarmoq orqali oqitishga moljallangan masofali oqitish kurslari bugungi kunda keng tarqalmoqda, ular hozir oddiy oquvchini o qitishdan diplomli mutaxassisni tayyorlash darajasigacha qollanilmoqda. Zero, internet tizimi ta'lim jarayoniga juda katta ta'sir ko'rsata oladigan omil hisoblanmoqda. U o'rganish va tadqiqotlar olib borish uchun ulkan ma'lumotlar omboriga ega bo lib, ta'lim oluvchi uchun turli mazmundagi ma'lumotlarni yetkazib berishi mumkin. Uning yordamida oquvchilar bir-biri va oqituvchilar bilan muloqot qilishlari hamda ma'lumotlardan hamkorlikda foydalanishlari mumkin. Shu orinda bir ijodkor sifatida aytishim joizki, axborot bazasini yaratishda eng muhimi ham, mas'uliyatli, ta'bir joiz bolsa, mushkul jihati ham shu: axborot yozishda savodli bo lish!

Elektron oquv materialini tayyorlash uchun multimediali vositalardan foydalaniladi. Multimediali vositalar deganda esa, bir vaqtning ozida harakatlanadigan tasvir, videofil'm, animatsiyali grafik obrazlar, matn va tovushlar ustida amal bajarishga imkon beradigan interfaol vositalar tushuniladi. Multimediali oquv materialini bosma material, tovushli, videoli va animatsion elementlarni ozida mujassamlashtirgan oquv materialidan iborat bolib, tabiiyki, bu atama kompyuter xotirasidagi yoki disklardagi ma'lumotlarga nisbatan ishlatiladi.

Har bir mashq organilayotgan mavzu mazmunini oydinlashtirish bilan birgalikda oquvchini yangi bilim va undagi ichki mantiqiy bog'lanishlar bilan tanishtiradi, fan boyicha olgan nazariy bilimlarini tizimlashtirib, mustahkamlaydi va oz mazmunini hayot voqealari bilan bog'lab tushunishga qiziqtiradi.

O'quvchining bilim va malakalarni qanchalik darajada o zlashtirishi o quv materialini bayon qilishda foydalaniladigan ko rgazma vositalarga ham bog'liq. Zero, Ya.A.Komenskiy korgazmalilikni «o'qitishning oltin qoidasi» deb bejiz aytmagan.

Ko rgazma vositalar oqituvchi uchun o quvchining bilish faoliyatini boshqarish quroli, oquvchi uchun bilim manbai, tasavvur, tushuncha, qonuniyat va nazariyani o zlashtirishga yordam beradigan vosita vazifasini bajaradi. O quv jarayonida qollaniladigan pedagogik dasturiy vositalarga qo'yiladigan talablarga kora bu tasvirlanadigan umumiy axborot hajmining 40-90 % igacha oshirilishi lozim.

Ilyustratsiyadan foydalanish, ya'ni rasm, fotosurat va videotasvirlardan foydalanish kompyuterda obyektini o rganish jarayonini jonlantirib, ta'limning boshqa

usullaridan ustunligini ko'rsatadi. Pedagogik dasturiy vositaning namoyish qilish qismi oquv materialining ma'lum qismlarini korgazmali yetkazib berishga, yangi tushunchalarni tasvirlab tushuntirishga, kuzatish qiyin bo'lgan hodisa va jarayonlarni ko'rsatishga qaratilgan. Namoyish jarayonidagi teskari aloqa o'zlashtirishni osonlashtiradi va oquvchilar faolligini oshiradi.

Xulosa qilib aytganda, o'qituvchilarning o'qitiladigan material mazmunini tanlashda axborot kommunikatsiya texnologiyalar mazmunidagi bilimlar bilan cheklanilmasligi lozim. Bugungi kunda mamlakatimizda ko'plab gazeta, jurnal, axborotnoma-byulleten, radio, televideniye, axborot agentliklari, internetda veb-saytlar faoliyat ko'rsatmoqda. Ulardan ta'lim sohasida qanchalik samarali foydalana olsak, mediata'lim shunchalik takomillashadi, albatta.

Adabiyotlar:

1. Begimqulov U.SH. Pedagogik ta'limda zamonaviy axborot texnologiyalarini joriy etishning ilmiy-nazariy asoslari. Monografiya. - Toshkent: Fan, 2017.
2. Mavlonova R.A., Arabova M., Salohiddinova G'. Pedagogik texnologiya. -T: "Fan"nashriyoti. 2018 yil., 123 bet.

